

NOEN INTRODUKSJONSORD VED MØTE HOS

R.S.GRUDE 4.mars 1982

MELLOM

J-II JEMMEFRONTLEDER I MIL.ORG. : FHV.STORTINGSMANN ERLAND ASDAHL

OG

N.S.-MEDLEMMENE M.V. : KNUT BAARDSETH - BJØRN ØSTRING - EINAR RUSTAD

Ja, mine herrer!- dere grå hårs menn - dere ønskes velkomne hit!
 - til et uforbintlig møte - men kanskje også enestående i sitt slags -
 og i norsk etterkrigshistorie : muligens et historisk møte ! Ja, hvem vet???

Det er første gang jeg i denne etterkrigs-tiden opplever at : de "to fron-
ter" - om jeg kan uttrykke meg slik - møtes etter historiens største "ver-
 densmesterskap" - som pågikk i hele 5 år - og det har tatt 37 år å rydde
 opp i,- og etter....(Det er vel tydelig for de tilstedeværende, at jeg i
 mitt billed-bruk har det nylig avviklede SKI-VERDENS-MESTERSKAP i tankene,
 det som syntes å vare en hel evighet, men kun sto-på en 12-13 dagers tid --)

Men, for å fortsette i den billedelige språkdrakt: - så er det ute i ter-
 renget fortsatt mye "pigg-tråd" som lager rifter og sår --- som ikke helt
 vil gro og leges. Det ^{er} fortsatt altfor mange som attpåtil klorer opp att
skorper som tilsynelatende har grodd --. Og hos andre er det fortsatt ma-
terie i sårene, under skorpa også, som ingen antibiotika synes å rå' med...
 I askehaugen rundt om ulmer fortsatt glør---. Og ulmene glør har jeg alltid
 ansett som farlige...Problemet er vel : - hvordan skal - eller kan - man
 slukke glørne ? - Det er bitterheten og forargelsen jeg tenker på. Ikke noe
 annet...Og hvordan kan alle de som har sår i sinnet få disse så noenlunde
 leget ? Vanskeligheten ligger vel i, at alle dem som "skranter" ikke kommer
 i fortrolig kontakt med dem som kan - eller ville kunne lege sårene. Og
 i en slik forbindelse rinner stortingsmann Faremo meg i hu, som en som ald-
 ri vil kunne det! Hans årsak til ikke å kunne noe som helst i en slik sak
 jeg har i tankene, bunner vel i en fastlåst oppfatning om kollektiv skyld
 for alle misgjerninger mot ham personlig, og andre som kom i samme situa-
 sjon. Han har ervervet seg en annen holdning til spørsmålet enn f.eks.
 Bratteli, Gerdhardsen m. flere. Det har kanskje vært politisk klokt inntil en
 viss grense, om hvem som skulle straffes eller ikke straffes for de politis-
 ke "ugjerninger og forgåelser", med henblikk på hva det skulle legges i be-
 grepene : RÅD og DÅD til fordel for okkupanten, som ble langt underordnet
 bl.a. et passivt medlemskap i Nasjonal Samling.

Jeg har ennvidere ingen problemer med å forstå dem som i sin tid "vant
 gullet" , at disse ikke uten videre vil komme med den rette gro-salve, og sån
 uten noe til gjengjeld vil smøre tjukt på. Det ville stride mot en oppfat-
 ning av hva kampen gikk ut på - og midlene som ble brukt - og forståelsen

RA

103712

av den primære hensikt : å verge Norge dersom, hvis, såfremt, ifall "gullet" kom til å gå til okkupasjonsmakten ved vei's ende. En tid så det heller ikke så lyst ut, man ble i en tidlig fase stillet overfor vilkår det ikke var så helt enkelt å overse. Det er så mangt å si om hvorfor de forskjellige, dengang i "starten", traff sitt valg. Noen gikk til Hjemmefronten i dypt alvor, andre valgte Nasjonal Samling. De langt fleste satte seg på gjerdet for å vente og se hvor det bar hen, og traff sitt endelige valg av side når man var helt sikker på å ikke løpe noen risiko. Disse menneskene ble et lett bytte å manøvre inn i hetsen av dem som i okkupasjonsårene var langt utenfor okkupantens rekkevidde, og selvfølgelig tenkte på sitt ansvar overfor det norske folk, som ble etterlatt i åpen båt : - uten styrmann og rorskarer, langt mindre en kaptein til å gi ordrer. Det var hensiktsmessig å legge opp til et rettsoppgjør mot en liten gruppe, og hausse opp en anti-stemning, med tanke på hjemkomst, hvor lovmakerne kunne sitte både som aktorer og domsmenn.... og i hovedtrekkene trekke i trådene. Svært mange ble svært villige til å tjene og tekkes det brukne geværs menn! Og etter min mening var det en stor feil, at ikke Hjemmefronten tok over styret og den sikkert nødvendige "opp-rydning" blant ute-nordmenn som hjemme-nordmenn da krigen var slutt. Hjemmefrontens folk, de som var med fra begynnelsen vel og merke, ville best ha hatt greie på hva det hele dreide seg om. Eller tar jeg feil??^x) Man har vel lov til å tro, at imotsetning til London-regjeringen, og hva denne måtte omfatte av sympatisører på det partipolitiske plan her hjemme, så var vel Hjemmefrontens ledelse ikke så partipolitisk bunnet, og ville vel neppe ha tatt så mange særhensyn til bestemte grupper ved et "oppgjør", som ute-regjeringen Nygaardsvold la opp til, - og gjennomførte. Man kan si : -det var vel de brukne geværs menn som "gjorde opp" med konkurrenten^(NS) i bestrebelsene på å ivareta de norske interesser vis a vis okkupasjonsmakten. Det frister meg å sitere professor Magne Skodvin's uttalelse til Aftenposten ultimo februar 1982, før hans serie om "Norge under krigen" skal gå på luften i radio utover våren 1982. Han sier : -" Det har for eksempel ofte forundret meg, at såpass mange ting som gikk for seg mellom NS og okkupasjonsmakten var såpass lite kjent". Dette tyder på, at kanskje var det som ble gjort, og forseg-gikk, ikke så helt "hakkende gale" allikevel ? Skodvin er jo ikke kjent for å ha trukket fram de positive sidene, de som kunne være til fordel for titusenvs landssvikdømte, og sikkert en god del andre, som uten partibok i Nasjonal Samling, gjorde en livsviktig innsats i forsyningsnemder, i kommunestyre o.s.v. i en meget vanskelig tid, og fikk svi for det. Merket og stemplet for livet... Det er derfor jeg tillater meg å mene, at "tilstanden" hos denne store gruppe ville ikke ha vært som den er idag, dersom rettsgrunnlaget i sin tid hadde vært i orden, tuftet på inngrodde oppfatninger om hva som er rett og galt, og delvis tuftet også på situasjonsbestemte vilkår, som gavnet og ikke skadet medmennesket.

x) Jeg har leflet med tankene om en ett fellesstyre av Hv.folk og NS-folk i en overgangstid, før valg var mulig. Men, var dette mulig å få til ? Tror det neppe.

Jeg vil hevde som min oppfatning, at den som føler seg rettferdig dømt vil neppe make i det lange løp å hevde det motsatte. Den som føler seg urettferdig dømt blir aldri ferdig med uretten som er begått! Selvom denne/ ikke kan komme til uttrykk på annen måte enn en evig gjentakelse /følelsen i ens eget sinn. Det er umulig å glemme en begått urett! Derimot: en rett dom - og straff - vil man helst glemme, og at også andre glemmer forsyndelsen. Så enkelt er det vel....

Jeg har sitert professor Skodvin og hans erkjennelse, og uttalelse om en forundring han har båret på så ofte. Det forundrer ihvertfall meg, at professoren i alle disse årene han har bedrevet okkupasjonshistorie, ikke har latt sine "forundringer" komme til uttrykk. Jeg formoder at Skodvin må ha kommet på bedre tanker etter hvert om Nasjonal Samlings gale - og fatale - forhold til okkupasjonsmakten. For : - det gale og fatale er vel forlengst kommet til uttrykk, og har gjort sin misjon i hetsen mot NS-folk ! Dersom han i lengre tid har "sittet på stoff" som kunne ha vært til fordel for NS-folk, så har i allefall ikke han manglet muligheter til å komme med dette. Som offentlig lønnet vitenskapsmann, samtidshistoriker endog, er det rett og slett et svik mot historikernes grunnholdninger og prinsipper ikke å søke sannheten, og også formidle denne. Materien å forske i har hele tiden vært tilstede, de levende objekter har vært omkring ham, og har slettes ikke "tørket inn". Endel av hans framstillinger om: det historisk riktige om Nasjonal Samlings virksomhet under okkupasjonen, om NS-folks adferdsmønster for de flestes vedkommende, fortøner seg som rene partsinnlegg i en lokal familiefæide, hvor den som ikke "ligger nede" har fått komme til-orde. Premissene for dommen må jo bli deretter, såsom intet annet foreligger!

Man skal være forsiktig med å felle dommer. Selvfølgelig da også over Magne Skodvins historieframstilling(er). Det er dette da om hva Gud har sagt om den som får et embete... ~~Det~~ Det professor Skodvin mener å vite, som han er forundret over at andre ikke vet, eller er lite kjent, det er vel å anse som å ha fortiet sannheten! Har denne/ ^{fortielsen} vært til fordel for ~~denne~~ ^{bare} påtalemyndigheten, og dem som har "tjent" på å bedrive en hets fra 1945 og til dags dato, har Skodvin en gjeldsbyrde å bære som vil bli tyngre og tyngre for hver dag i hans liv. Han har ^{ennå} muligheten til å rette opp noe. For helhetsinntrykkets skyld. Men, han når ikke alle dem som er lagt i graven ... som sluknet med bitterheten i sinnet.

Det er nå en gang så i et samfunn, at det er de få som bestemmer lagnaden til de mange. Professor Skodvin er en av de få hvis ord og framstilling ^(blir) ble/tillagt så usigelig stor vekt, i en sak som 37 år etter krigens slutt i Norge man på langt nær er ferdig med. Til nå har man vært opptatt av å utfylle Nasjonal Samling^s og NS-folkets debetside i okkupasjonstidens regnskapsbok. Kreditsiden står ennå blank .. i mars 1982. Har Magne Skodvin noen poster å føre inn ? Vil hans siste serie i radio : Norge under okkupasjonen bære et bud i en slik retning ?

Ragnar S. Mies